

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

STEV.—NO. 892.

CHICAGO, ILL., 16. OKTOBRA (October 16), 1924.

LETO—VOL. XIX.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

OSEM MESECEV DELAVSKE VLADE V ANGLIJI.

L. 1893 je bila ustanovljena Neodvisna delavska stranka v Angliji. Eden njenih voditeljev je bil pokojni Keir Hardie, znan v delavskem in socialističnem gibanju po vsem svetu. Že pred ustanovitvijo neodvisne delavske stranke so bili narejeni poskusi združiti angleško delavstvo za samostojno politično akcijo. Vzelo je dolgo vrsto let in mnogo dela, predno je angleška delavska stranka in v nji neodvisna (socialistična) delavska stranka postala ena največjih in najjačjih na svetu. Socialisti so imeli trde boje, predno so iz konservativnih delavskih mas zgradili kar je danes znano kot angleška delavska stranka, katere vpliv se ne pozna samo v Veliki Britaniji, ampak po vsem svetu.

L. 1874 so postavile angleške delavske organizacije štirinajst kandidatov, izmed katerih sta bila dva izvoljena. To je bil prvi večji poskus za samostojno politično akcijo. L. 1880 so delavci izvolili enajst svojih poslancev. To niso bili socialisti, ampak delavski liberalci brez svoje stranke. L. 1887 je na zboru angleških strokovnih unij nastopil Keir Hardie in propagiral ustanovitev delavske stranke. Kot rezultat teh naporov maloštevilnih socialistov je bila šest let pozneje, to je l. 1893, ustanovljena neodvisna delavska stranka, ki je danes vodilna skupina v angleški delavski stranki. L. 1895 je bila v stanju postaviti 28 kandidatov, a niti eden ni bil izvoljen. L. 1900 se je angleško organizirano delavstvo izreklo v celoti za osamosvojitve na političnem polju in delavska stranka Velike Britanije je bila ustanovljena. Vse nji pridružene skupine so imele 375,000 članov in pri volitvah istega leta je dobila samo 65,000 glasov. L. 1906 je nominirala 50 kandidatov; 29 je bilo izvoljenih, med njimi Ramsay MacDonald. V stranki so se pričeli boji med konservativnimi in socialističnimi elementi, enak proces, kakor ga imamo v Zedinjenih državah. Socialisti so zmagali. Angleška delavska stranka je štela l. 1913 nad dva milijona članov. Med vojno je oslabela, ker je mnogo socialistov, med njimi Ramsay MacDonald, odstopilo z odgovornih pozicij, ker se bili protivni vojni in niso hoteli iti z valom patriotizma, ki je zaplul po deželi. Neodvisna delavska stranka je vodila protivojno propagando. Takoj po vojni je prišlo streznenje in socialisti so zavzeli svoja stara mesta v de-

lavski stranki in si priborili nova. Delavska stranka ima sedaj nad tri milijone članov; pri volitvah meseca decembra prošlo leto je dobila nad štiri milijone glasov in 193 poslancev. Tok razmer jo je privedel meseca januarja to leto na vlado Velike Britanije. Ramsay MacDonald je prevzel predsedništvo ministerstva in sestavil prvo delavsko vlado. Svet je nestrpno čakal posledic te politične spremembe.

Ko je delavska stranka prevzela vlado, je povedala svetu: Naš glavni cilj v sedanjih razmerah je pomagati brezposelnim delavcem v Angliji, urediti zamotane državne finance, znižati izdatke in voditi pomirjevalno politiko v kontinentalni Evropi. Mi nimamo večine v zbornici. Obstoje novega režima je odvisen od glasov poslancev liberalne stranke.

Angleška delavska stranka je organizacija praktičnega dela in stoji na stališču evolucije. To je svojstvo angleškega delavstva, ki je izmed vseh najbolj trenirano v demokraciji. V osmih mesecih, ko je bila na vladi, je dosegla v notranji politiki Anglije velike uspehe. Prevzela je vlado v kritičnem času, ko je stranka torijev zavozila na vseh koncih in krajih. Evropa je bila vznružena in kaotična, Francija je nastopala proti Nemčiji vedno bolj kruto, odnošaji med Anglijo in Francijo so bili napeti in Poincare je koval nove vojne zveze. Anglija je imela težke notranje probleme. Velika brezposelnost, spori na Irskem, v Indiji in v drugih angleških teritorijih niso bili nikakršna vada za delavsko stranko. Ko je dne 21. januarja dobila poziv sestaviti novo vlado, se je lotila naloge in jo izvedla. Pokazala je svetu, kaj je bila v stanju napraviti v času, ko ni imela večine v parlamentu svoje dežele, v času, ko je vladal Francijo Poincare, v času, ko ni imela na svoji strani skoro nobene vlade drugih dežel — ko se je mogla zanašati edino na pomoč delavskih strank po svetu.

Izboljšala je notranje razmere kolikor je v obstoječih razmerah mogla in največ je njena zasluga, da se je Evropa pomirila. Delavska vlada na Angleškem je bila bodrilo za tiste francoske stranke, ki so nasprotovale imperialistični in militaristični politiki Poincarejeve vlade in rezultat je bil, da je Francija dobila vlado, s katero je MacDonald mogel napraviti sporazum in kooperirati. Napeti odnošaji med Fran-

cijo in Nemčijo so prestali. Eden prvih činov delavske vlade v Angliji je bil priznanje sovjetske Rusije in pomiloščenje političnih jetnikov v Indiji in drugje.

Velika Britanija ima ogromen diplomacijski aparat, ki ni povsem pod kontrolo vlade v Angliji. MacDonald ga je reformiral kolikor ga je mogel in se trudil izboljšati medsebojne odnose dežel, ki tvorijo britanski imperij.

Ko je delavska stranka uredila zamotane odnose, pomirila Evropo, priznala Rusijo in ko je bila pripravljena graditi naprej, so toriji in liberalci sešteli ure delavske vlade. Iskali so pretvezo in jo dobili.

Komunistična stranka v Angliji je neznatna politična skupina. Pri predzadnjih volitvah je dobila en mandat v zbornici. Pri zadnjih je celo tega izgubila. Kot povsod, so tudi angleški komunisti stranka vročih fraz. J. R. Campbell, urednik komunističnega lista "Workers' Weekly", je bil aretiran radi hujskanja vojakov in mornarjev na oborožen upor. Ko je delavska vlada izvedela za to aretacijo, je izdala generalnemu pravdniku Patricku Hastingsu odlok, naj se proti uredniku Campbellu preneha z obravnavo. To je dalo torijem in liberalcem, ki tvorijo v parlamentu večino, povod za ofenzivo proti delavski vladi. Dne 8. oktobra je dobila nezaupnico, MacDonald je predlagal kralju razpust parlamenta in razpisanje novih volitev. Dne 29. oktobra se bodo vršile nove volitve.

Komunistični urednik Campbell je veteran svetovne vojne. Preiskava je dognala, da si je na bojišču iztekel velika junaštva in bil dika angleške armade. Danes je pohabljenec, posledica vojne. Generalni pravdnik je zbornici pojasnjeval, da vlada ne more preganjati takega človeka, tudi če v svojem listu poziva vojaštvo na upor proti obstoječi državi.

Angleška delavska stranka se je vrgla z vso svojo močjo v volilno kampanjo. Stranka torijev (konservativci), ki je v Angliji danes najjačja, je glavna nasprotnica delavske stranke. Druga stranka v boju proti delavski je liberalna stranka, ki jo vodita Lloyd George in Asquith. Obe sta nasprotniki delavskemu gibanju in obe štejeti sedanji vladi v greh, ker ni hotela sodno postopati proti uredniku neznanega komunističnega lista.

Delavska stranka je prisilila obe nasprotni stranki sprejeti volilni proglas, ki ga preje nista nikdar imeli. Navdušujeti se za socialne reforme vseh vrst, ki sta jih pred par leti z gnjevom zametavali. Delavska stranka ima v svojem minimalnem programu socializiranje rudnikov, vladno kontrolo nad zalogami živil, nacionalizacijo gonilne sile (elektraren itd.), odpomoč brezposelnim, gradnjo stanovanj za delavce, socialno zavarovanje itd.

MacDonald si je v osmih mesecih, kar je bil na krmilu Velike Britanije, pridobil ugled, kakršnega ima malokateri državnik in delav-

ska stranka je dokazala svetu, da je sposobna vladati. Dobra tri desetletja je vzelo, da si je angleško delavstvo zgradilo sedanjo politično in ekonomsko moč. In gradi jo naprej, v svesti si, da je bodočnost njegova.

Kdo plačuje kampanjske stroške?

Propaganda ako ne izhaja iz ljudstva, stane denar, mnogo propagande, mnogo denarja. Trošijo ga stranke, vlade, posamezniki in vsakovrstni interesi.

Newberryism pomeni v Zedinjenih državah metodo kupovanja volitev. Mr. Newberry, ki je pri predzadnjih volitvah v zvezni senat dobil mandat senatorja za državo Michigan, je v pravem pomenu besede kupil izvolitev. Henry Ford, njegov protikandidat, ki ima tudi mnogo cvenka, je s pomočjo progresivnih senatorjev in listov ki so sovražni republikanski stranki, spravil stvar tako daleč v javnost, da se je razvil prilično velik škandalček. Če se potroši za izvolitev enega senatorja par milijončkov, ima človek pač vzrok sumiti, da so tolikšno vsoto dali ljudje, ki imajo denar in da ga niso dali zato, da bi se kandidat izvoljen s pomočjo "kupljenih glasov" potegoval za ljudstvo. Tako se je po dolgem času doseglo, da je bil Newberry iztiran iz senata, dasi je navidezno izgledalo da je sam odstopil. Republikanci so ga zakrivali kakor so zakrivali bivšega notranjega tajnika Falla, bivšega generalnega pravdnika Daughertyja in druge gospode, ki so se pečali z graftom na debelo; zakrivali so jih dokler so mogli.

Republikanska stranka bo v sedanji predsedniški kampanji potrošila do \$15,000,000; s tem ni rečeno, da bo vsa vsota izdana skozi glavni kampanjski urad republikanske stranke. Načinov agitacije je mnogo. Demokratska stranka bo potrošila kakih osem do deset milijonov dolarjev. To so proračuni, ki jih niso "razkrili" socialisti, ampak se je pisalo o njih v kapitalističnih dnevnikih.

Senator La Follette, delavski in farmerski kandidat za predsednika, je na zadnjih par shodih obdolžil republikansko stranko, da se je v svojem strahu pred porazom ponovno zatekla k "Newberryizmu", kar pomeni, da troši denar na debelo. Zahteval je od posebnega senatskega odseka, ki mu načeljuje senator Borah, da naj nemudoma uvede preiskavo. Glavni kampanjski odbor republikanske stranke se brani in zagotavlja javnost, da se ne koplje v zlatu in apelira na bogate republikance, naj mu priskočijo na pomoč s čeki, čim večji toliko bolj bodo dobrodošli, ker nujno rabi denar. Kako uknjževali doneske in izdatke, da ne bo "škandala" in pa da ne pridejo v navskrižje s postavami, to bodo že skrbeli, ker so dobili v zadnjih štirih le-

tih precej izkušenj. Da ne bo stvar izgledala preveč enostranska, je kampanjski odbor republikanske stranke pozval senatni odsek, naj preišče, koliko bo potrošil La Folletov kampanjski odbor — češ, denarja ima ko toče. V glavnem stanu La Folletove kampanje pa bi res radi, da bi bilo malo več sredstev, dasi dela večina naših agitatorjev brez vsake odškodnine. Najetih je samo toliko ljudi kolikor je neobhodno potrebno, toda delo v kampanjskih uradih morajo opravljati najeti ljudje, ker ni druge poti. Dobro za La Folletovo kampanjo je, da ima na svoji strani aparat socialistične stranke, ki je v tej kampanji ogromne agitatorične vrednosti.

Tudi Fosterju očitajo, da ga bo stala kampanja pol milijona dolarjev, ki jih niso zbrali člani Workers Party, razun par tisočakov. Fosterjev kampanjski odbor je določil fond \$30,000 za kampanjo in razposlal na člane svoje stranke razglas, da naj zberejo to vsoto. Če ima W. P. 17,000 članov, bi prišlo na vsakega člana nekaj manj kot dolar in pol kampanjskega davka. Joseph A. Wise je na konvenciji Illinoiske delavske federacije v posebnem pismu na Fosterja vpraševal, kje dobi Workers' Party sredstva za vzdrževanje svoje velike agitacijske mašine, ki jo ima v Chicagi in drugje. V pismu pravi, da stane tiskarna in stavba, v kateri se nahaja komunistična tiskarna v Chicagi nad dve sto tisoč dolarjev, ki bi jih člani W. P. ne mogli zbrati tudi ako bi jih hoteli. Kampanja Workers' Party bo na podlagi Wise-ovega proračuna stala pol milijona dolarjev, ki jih bo prispeval nekdo ki jih ima. Namen kritikov in nasprotnikov W. P. je s takimi številkami dokazati, da dobiva tolikšna sredstva bodisi iz Moskve, bodisi od kapitalistov, ali pa iz obeh virov.

Najpriljubljenejša je trditev, da jih dobiva iz Moskve. Vsakdo ki se razume za kampanje in stroške ki so z njimi v zvezi ve, da izdatke W. P. ne pokrivajo samo njeni člani. Del doneskov dobiva bodisi od bogatih pristašev v Ameriki, ali pa iz fonda za propagando iz Moskve. Socialistična stranka ni imela toliko sredstev niti v času ko je imela sto tisoč članov in ko je vladalo v njenih vrstah največje navdušenje. Kar je bilo zanjo nemogoče, je nemogoče tudi za Fosterjevo stranko, kajti nekaj tisoč članov ne more prispevati deset in stotisočake, ker jih nimajo.

Denar je torej važno sredstvo v kampanjah, kajti brez denarja se ne more najeti dvo-rane, ne vzdržavati uradov, ne pošiljati govornikov, ne izdajati literature. Ko bo ljudstvo pametnejše, v politiki in socialnih vprašanjih bolj poučeno, tedaj kampanje ne bodo več tako drage kakor so danes.

Ali ste se v tej kampanji že kaj potrudili v agitaciji za razširjenje svojega glasila "Proletarca"? Ako ne, čemu odlašate?

Čigava je krivda in čigava zasluga?

K. T.

Ko so se nemške armade pričele umikati iz Francije in so avstrijske čete bežale iz Italije, so se zavezniki oddahnili, Fochu pa so prepustili, da narekuje Nemcem pogoje za premirje.

Ko je bilo podpisano, so se pričele slavnosti, spremljane s tulenjem, jokom, smehom in razgrajanjem. Patriotični državniki in politiki zavezniških dežel so se dvignili na tribune in naznanjali svetu, da je njihova dežela odločila zmago. Vsaki je videl samo svojo deželo.

Italijani so z vso gotovostjo prisegali, da bi bili Angleži in Francozi tepeni, če ne bi šla Italija v vojno. Francozi so pripovedovali, da bi civilizacijo in Anglijo vzel vrag, če ne bi francoske armade zadrževale Hunov in s tem omogočile Angliji, da se je pripravila na vojno. Belgijci so rekli, da bi bil Pariz sigurno v rokah nemških čet, če ne bi junaška belgijska armada tako vztrajno ovirala nemško prodiranje in dala Francozem čas, da so se dobro utrdili v svojih zakopih. Rumunija je skromno posegala v besedo, da je z vstopom v vojno odtegnila iz drugih bojišč močne avstro-ogrsko in nemške čete in na ta način zaveznikom izdatno pomagala.

Anglija se je razkoračila in rekla: "Kaj bi toliko govorili. Moja mornarnica vas je rešila in jaz sem odločila vojno vam v prilog. Jaz sem vas zalagala z živili, denarjem in municijo, moje čete so se borile na vaših bojiščih za vas in padale za vas." Uncle Sam ni bil tiho. "Amerika je odločila vojno, jim je dejal. "Moja armada, moja živila, moja municija in moje ladije so rešile Francijo in Anglijo in ves svet pred kajzerizmom." Polovico sveta mu je ploskalo, ko je tako govoril.

Tudi Rusi niso molčali. "Nobena država ni v vojni toliko trpela kakor Rusija in nobena ni imela tako ogromnih izgub kot Rusija," je dejal Kerenski. "Navalila je na Nemčijo in obvarovala Francijo pred poplavo nemške armade." Vsi Rusi so mu na en ali drug način pritrdjevali. Zavezniki, ki so hoteli biti vljudni, so odgovarjali boljševiškim Rusom, da so hvaležni za pomoč, ki jim jo je dala prejšnja Rusija in bi jo bili pripravljene poplačati, če bi jo vladali drugi mesto Lenina in Trockija. Tema dvema pa so rekli: "Bodita hvaležna, da smo natepli Nemce in strli nemški militarizem v prah. Če bi ga ne bili, bi tudi vi nič več ne gospodarili v Rusiji, kar bi sicer ne bilo škoda. Ampak ker je šlo za poraz Nemčije v našem interesu, smo jo porazili popolnoma in to je pomagalo posebno vam, kajti Nemčija se je bila že precej dobro vsesala v vaše prsi."

Potem so zavezniki šli v Versailles, sklenili po dolgem mešetarjenju pogodbo in pozvali zastopnike nemške vlade, naj jo podpišejo.

V tej pogodbi je zapisano, da je Nemčija zakrivila vojno, da jo je ona povzročila in Nemčija je to priznala, ali pa je morala priznati, ker ni bilo druge poti. En čas so časopisi zavezniških dežel celo zahtevali, da se privede kajzerja in druge nemške kraljičke, generale in feldmaršala, admirale in kajzerjeve ministre pred zavezniško sodišče in se jih obsodi kot kriv-

ce in povzročitelje svetovne vojne. Do sodbe ni nikoli prišlo in nikoli ne bo.

Nemci so se za silo oddahnili in so sedaj kar narkotično izbleknili, da Nemčija ni bila edina povzročiteljica vojne. Rekli so, da bodo to enkrat uradno povedali, toda v Parizu so jim namignili, da jim bi to ne moglo koristiti in je boljše da molče. Nemčija ne bo molčala. Precej znano je že, da je bil poleg militarističnega in imperialističnega kajzerizma tudi carizem militarističen in imperialističen, in da so Francozi mnogokrat študirali, kako bi Nemčiji pristrigili peroti in da je Anglija velikokrat preišljevala, kako bi se kajzerjeve barke pomedlo z morskimi gladin.

Socialisti smo sicer pojasnjevali kdo je zakrivil vojno, ampak nam niso hoteli verjeti. Vlade nam tako nič ne verjamejo, toda tudi mase so bile prepričane, da smo izdajalci in da smo v zvezi s Huni.

Ko bo Nemčija čutila, da je močna dovolj povedati svetu, da ni ona edina ki je zakrivila vojno, ko bo objavila nekaj dokumentov, ki so že večinoma znani, ko bo pričela razlagati, da je do vojne prišlo radi trgov, kolonij in vpliva, bo dregnila v versaillsko pogodbo, v kateri je črno na belem zapisano in podpisano, da je Nemčija zakrivila vojno in je krivdo priznala.

Kaj tedaj? Tedaj bo zahtevala revizijo versaillske pogodbe in novo "mirovno" pogodbo. Potem pa se prične kreg, kdo pravzaprav je zakrivil vojno. Mogoče je tudi, da se do takrat razmere kako spremenile in ne pride do prepira, ampak se bodo z lepa dogovorili in priznali, da so se državniki na mirovni konferenci v Versaillesu zmotili. Državniki se itak vedno motijo.

Liberalizem "Glasa Naroda".

"Glas Naroda" z dne 27. septembra je priobčil uredniški članek, kateremu je dal naslov "Kaj morda ni res?"

Da pokažemo čudni liberalizem, nerazumljivo svobodomiselnost uredniškega štaba pri glasilu "slovenskih delavcev v Ameriki", ponatiskujemo tu Trčkov članek:

"KAJ MORDA NI RES?"

"Slovenski narod je katoliške veroizpovedi.

Naši stariši in prastariši so bili katoličani in menda bo tudi naše potomstvo, če se vsled kake splošne reformacije ne bo obrnilo v drugo smer. V takem slučaju bo naše potomstvo odgovorno le samemu sebi in svojemu Bogu.

Ni ga pa pravila brez izjeme.

Zadnji čas se je par duševnih omejeencev v stari domovini zapisalo med pravoslavne.

Malo jih je, pa ti nam delajo sramoto.

V pravoslavje so šli bodisi zato, ker je v njih povsem zamrl vsak čut lojalnosti napram veri naših očetov, ali pa zato, ker domnevaajo, da se bodo s tem prikupili svojemu službenemu predstojniku, ki je slučajno pravoslavne vere.

Takih slučajev je precej — v vsakem starokrajškem listu lahko čitaš o njih. Taki ljudje so duševni plitveži in neznačajneži.

V Ameriki nam je znan med našimi ljudmi samo en slučaj — toda ta je drugačen — ko se je ateist (po prepričanju) čez noč prelevil v tercijalca.

V splošnem je pa začela pešati vera našega naroda v Ameriki.

Versko mlačnost je opaziti vsepovsod, vedno več je te mlačnosti, in če bo šlo tako naprej, ne bo dolgo, ko se bo vernik sramoval svojih verskih učiteljev in svetovalcev ter bo krenil svojo pot, neoziraje se, če je dobra ali ne . . ."

Ostali del članka zvrtača krivdo za versko mlačnost na slabe duhovnike, kot je pater Koverta. "Kje so časi Buha in drugih duhovnikov, ki so bili duhovniki v pravem pomenu besede?" vprašuje "Glas Naroda".

"Glas Naroda" se je torej zavzel reformirati slovensko duhovščino v Ameriki, da prepreči pešanje vere! Težka naloga, ki jo v Sakserjevem glavnem stanu najbrž ne jemljejo resno.

Čudno pa je vendar, da se tak "liberalen" list kot je "Glas Naroda" jezi na tiste starokrajške Slovence, ki so se "izpreobrnil" v "edino zveličavno pravoslavno cerkev". Pravi, da "nam delajo sramoto". Komu "nam"?

Pota božje previdnosti so čudna. Morda bomo doživeli, da bo postal "Glas Naroda" bolj pobožen kakor frančiškansko glasilo in bolj katoliški kakor pogrebniški Grdina.

Trije angleški komunistični listi prenehali izhajati.

Tri komunistične revije v Zd. državah, "Liberator", "Labor Herald" in "Soviet Russia Pictorial", z mesecem oktobrom prenehajo izhajati. Mesto teh je ustanovila komunistična delniška družba Daily Worker Company nov mesečnik, ki bo izhajal pod imenom The Workers Monthly.

"The Liberator" je bilo zelo znana revija, dokler jo je izdajal in urejeval znani pacifist in pisatelj Max Eastman. Pred vstopom Amerike v vojno je bil Eastman pristaš Wilsonove mirovne politike, potem pa je postal radikalec in se pridružil "parlor boljševikom", kakor imenujejo take intelektualce buržvazni listi. Ker je šel z listom navzdol — preje je dobival precej gmotne podpore od bogatih liberalcev — ga je prodal Ruthenbergovi stranki, ki ga je preselila iz New Yorka v Chicago. Izhajal je sedem let.

Revija "Soviet Russia Pictorial" je izhajala preje pod imenom "Soviet Russia" in je bila uradno glasilo zastopnika sovjetske Rusije Martensa, ki je bil radi sporov z oblastmi obsojen na deportacijo, toda so jo pozneje umaknili in Martens je vseeno odpotoval v Rusijo. "Soviet Russia" je spremenila ime v "Soviet Russia Pictorial" in je glasilo "Priatelj sovjetske Rusije" ki so vodili kampanjo za nabiranje prispevkov v prid od suše obubožanih ruskih prebivalcev ob Volgi. Izhajala je šest let.

"Labor Herald" je bil glasilo Fosterjeve Izobraževalne lige strokovnih organizacij, ki se je nekaj časa hitro razvijala, toda ko je ameriško delavstvo zaznalo, da je ta liga le agitacijsko sredstvo v rokah Workers' Party, je ravno tako naglo padala. Labor Herald je izhajal tri leta.

Prenehali so radi premajhne cirkulacije, to je radi prevelikih izdatkov, ki jih jim radi pešanja komunističnih aktivnosti ni mogoče več zmagovati.

Novi mesečnik bo izhajal v Chicagi.

LEONID ANDREJEV:

RDEČI SMEHOdlomki najdenega rokopisa
Preložil Vladimir Levstik.

(Nadaljevanje.)

Prisluhnili smo v tišino noči. Od vseh strani se je čulo enakomerno hripavo stokanje, kakor da bi grebli in praskali, tako čudno mirno in skoraj monotono v svoji prostranosti. Toliko ječanja in krika smo bili že slišali, ali ta stok je bil čisto druge vrste nego vse, karkoli so nam doslej poznala ušesa. Odkod je prihajal, se ni dalo določiti. Na planjavi, topeči se v kalnem, rdečkastem mraku, ni moglo oko spoznati ničesar in tako se je zdelo, kakor da ječi zemlja sama, ali nebo, razsvetljeno s plamenečimi požari.

"Tukaj smo na peti vrsti," je rekel strojnik.

"Od tamkaj prihaja," je menil doktor ter pokazal z roko naprej, v smeri železniškega nasipa. Dijak se je zdrzil ter se počasi obrnil k nam.

"Kaj je to?" je dejal. "Saj to ni, da bi človek poslušal."

"Pojdimo — stopaj!"

Peš smo korakali pred lokomotivo. Naša gosta, dolga senca je plavala po nasipu, in ni bila črna, temveč medlordeča kakor vse naokoli. Z vsakim korakom, ki smo ga storili dalje, je prihajalo to pošastno, strahotno ječanje, ki se je zdelo, da nima izvira ter da se glasi od zemlje, od neba, od samega rdečega morja zrakov, čimdalje slišnejše in glasnejše. Nekoliko je spominjalo enakomerno monotonega petja kobilic na poletnem travniku. In čimdalje pogostejše smo naletavali na trupla. Ogle davali smo jih v naglici ter jih metali z nasipa — ta nebrižna, vela, tiha trupla, ki so puščala tam, kjer so ležala, svoje temne, oljnatosvetle krvave sledove, napol vsesane od zemlje. Prišli smo jih šteti, a kmalu smo se usteli in smo pustili to reč. Toliko jih je bilo, — vse premnogo za to nesrečno noč, pošastno in polno mrzle strahote.

"Kaj pa je to?" je kriknil doktor in preteče zamahnil s pestjo. "Poslušajte vendar!..."

Bližali smo se šesti vrsti, in ječanje se je čulo zdal določneje in ostreje. Bilo nam je, kakor da vidimo spačena usta, ki davijo te glasove iz sebe. Drgetaje smo zrl v rožnati lesket pošastnih megla, ko je tik pred nami, ob znožju železniškega nasipa, nekdo zaječal z glasnim, jokavim, posečim jekom. Takoj smo našli tega ranjenca; v vsem njegovem obrazu nisi videl ničesar razen oči — tako ogromne so se zdele, ko mu je padla luč naših svetilk na lice. Nehal je stokati in je spustil pogled, poln pričakovanja, po naši skupini, motreč nas po vrsti, vsako-

gar posebej, in potem svetilke. — V njegovih očeh je ležalo blazno veselje, da vidi vendar že enkrat ljudi in luč, in obenem brezumen strah, da ne bi vse to izginilo že v prihodnjem trenutku kakor prikazen. Morebiti mu je v strašnih urah, ki jih je bil preživel, ta prikazen iščočih ljudi s svetilkami že več nego enkrat ponudila lažnivo rešitev, a se je na to umaknila v krvavo, kalno meglo noči.

Stopali smo dalje in našli takoj nato dva nova ranjenca; eden je ležal na progi, drugi pa je ječal spodaj v jarku. Ko smo jih pobrali, mi je zaklical doktor, drhteč od razburjenja:

"No, kako je z njima?"

Obrnil se je proč, ne da bi počakal odgovora. Nekaj korakov dalje smo srečali lahko ranjenega, ki nam je sam, brez tuje pomoči prišel naproti. Podpiraje si ranjeno roko z zdravom, je korakal proti nam, glavo visoko dvignjeno, in ko smo odstopili, da mu napravimo prostor, se je zdelo, kakor da nas sploh ne vidi. Pred lokomotivo je za hip obstal, nato je zavil okolu nje in odšel mimo vozov.

"Tak pojdi v voz!" mu je zaklical doktor; on pa ni dal odgovora.

To so bili prvi, ki so nas še navdajali z grozo. Potem pa smo jih našli čimdalje več, na progi in poleg nje; vse polje, v turobnem lesketu nepremično rdečega ognja požarov, je mrgolelo od njih, kakor da je oživel, odmevalo od njih glasnega krika, njih joka, kletev in stokanja. Kakor temni grički so se risali na polju — gibajoči se grički, plazeči se semintja, kakor zaspano tavajoči orjaški raki, čudni za pogled in v svojih drgečočih, sunkovitih kretnjah ter svoji brezsilni neokretnosti jedva še podobni človeku. Nekateri so bili tihi in poslušni, drugi so ječali, tulili, preklinjali in sovražili nas, ki smo jim prinašali rešitev, tako strastno, kakor da smo mi zakrivili to krvavo, neusmiljeno noč, in mi — povzročili njih zapuščenost brez pomoči, sredi med mrtvimi trupli, in mi — zadali njih grozovite rane. Nič več prostora ni bilo v naših vozovih, in naša obleka je bila vsa mokra od krvi, kakor da smo stali dolgo časa v krvavem dežju — in še vedno smo prinašali ranjence, vedno je še mrgolela ta pošastna zdaj z življenjem odahnjena plan.

Nekateri so prilezli sami po vseh štirih, drugi so prišli z omahujočimi koraki ter so se zgrudili brez sil. Eden je pridirjal kakor burja. Njegovo lice je bilo zdrobljeno, imel je le še eno oko, ki je žarelo z divjim, strahotnim bleskom, in skoraj nag je bil, kakor da prihaja iz kopalnice. Pahnil me je vstran, izbral si doktorja, ter ga z levico divje zagrabil za prsi.

"Takoj jo dobiš po čeljustih!" je kriknil, tresoč ga z roko, ter dodal hudobno, odurno psovko. "Takoj jo dobiš po čeljustih, lopov ti!"

Doktor se mu je iztrgal; planil je nadenj, kričeč, tudi on s polzadušenim glasom:

“Pred vojno sodišče te spravim, falot! Ovi-raš me pri delu! Lopov! Živina!”

Spravili so jih narazen, toda še dolgo smo slišali zmerjanje vojaka:

“Lopov ti! Takoj jo dobiš po čeljustih!”

Ves truden že, sem se odstranil da si neko-liko oddahnem ter pokurim cigareto. Od prisu-šene krvi so se zdele moje roke, kakor da bi tičale v črnih rokavicah. Prsti so bili izgubili svojo gibčnost in so jedva še mogli držati užigalice in cigareto. Ko sem jo vendarle zapalil, se mi je zazdelo, da ima dim čisto svoj, pose-ben, čuden okus, kakršnega nisem nikdar opa-žal. Dijak, ki je prišel z nami kot nosilec bol-nikov, je stopil k meni; bilo mi je, kakor da ga nisem spoznal šele danes, pred kratko uro, mar-več pred celo vrsto let, samo da se nisem mo-gel spomniti, kje se je zgodilo. Trdnih korakov je prišel k meni, kakor na pohodu, in kakor da bi strmel skozi mene v daljavo.

“Vsi spe,” je dejal čisto mirno. Njegove be-sede so mi bile nerazumljive, a zdelo se mi je, da slišim v njih očitanje, in vzrožil sem:

“Vi ne pomišljate, da so se borili deset dni kakor levi!”

“Spe,” je ponovil on z istim glasom, vse ve-nomer gledaje skozi mene, kdovekam v dalja-vo. Nato je sklonil glavo k meni ter dejal, preteč mi s prstom, v istem mirnem suhoparnem tonu:

“Samo to vam povem . . . Samo to vam po-vem . . .”

“Kaj pa?”

Sklonil se je še niže; zopet je pomembno zažugal s prstom ter ponovil.

“Samo to vam povem . . . samo to vam po-vem . . . samo to vam povem . . .”

In z istim strogim pogledom name je izvle-kel svoj samokres, nastavil ga ter se ustrelil v sence. In to me niti ni osupnilo, niti preplašilo. Vzel sem cigareto v levo roko, potipal s prstom njegovo rano ter se podal k vozovom.

“Dijak se je ravnokar ustrelil v glavo,” sem dejal doktorju, “zdi se mi, da še živi.”

Doktor se je prijel za glavo ter zaječal:

“Naj ga vzame vrag! Saj nimamo več pro-stora. Tudi tale” — pokazal mu je drugega no-sača, ki je bil tudi dijak — “se bo ustrelil, ne bo dolgo. Častna beseda, ustrelil se bo. In tudi jaz” — njegov glas je donel srdito in preteče “tudi jaz se bom! Da! Kdor zdaj še pride, naj hodi peš. Nič več ni prostora. Komur ni prav, se lahko pritoži.”

Ne da bi nehal kričati, mi je obrnil hrbet, jaz pa sem stopil k dijaku, ki se je imel po dok-torjevem mnenju tudi ustreliti. Stal je opiraje se s čelom ob steno voza, in ihtel tako silno, da so mu rame krčevito drgetale.

“Nehajte,” sem dejal, ter ga prijel za ra-mo.

On se niti ni obrnil, ni mi odgovoril, le pla-kal je, plakal. Njegov tilnik je delal prav tako mladosten vtis kakor tilnik njegovega tovariša,

ki se je bil ustrelil. Stal je široko kakor pijanec, ki mu prihaja do bruhanja, in njegov vrat je bil ves krvav — gotovo se je prijemal zanj z ro-kami.

“Kaj bo?” sem vprašal nestržno.

Omahnil je proč od voza in odšel s sklonje-no glavo, sključen kakor stavec, na slepo v noč-no temo, proč od drugih. Pridružil sem se mu ter šel z njim vedno dalje, sam ne vem počemu. Nekam proč sva hodila; vozovi so stali kmalu daleč za nama. Zdelo se mi je, da plaka, in tu-di meni je postalo pri srcu tako težko in bolno, da bi se bil najrajši razjokal.

“Stoj!” sem mu zaklical nenadoma; obstal sem. On pa je šel dalje, zateglih, težkih kora-kov, in s tistimi ozkimi ramami ter okrvavlje-nim hrbtom je bil kakor truden stavec. Kmalu je izginil mojim očem v krvavi megli, ki se je zdela kakor da sveti, in vendar ni razsvetlje-vala ničesar. Ostal sem sam.

Na svoji levi, daleč, daleč proč od sebe, sem videl vrsto majhnih, kalnih, gibajočih se luči — bil je vlak, ki se je peljal nazaj. Sam sem bil med mrtvimi in umirajočimi. Koliko jih je bilo še ostalo! V moji bližini — vse sama mrt-vaška tihota, tam dalje proč pa je polje še ve-dno mrgolelo in drgetalo, kakor da bi živelo — ali morda se je le meni dozdevalo tako, ker sem bil sam. Ječanje in stokanje pa ni utihnilo. Raz-legalo se je daleč nad zemljo in je donelo zdaj tako rahlo, tako brezupno kakor tihi plač otro-ka ali cviljenje tisočerih malih psičkov, vrženih na zimski mraz, ki brez pomoči umirajo v sne-gu. Kakor ostru, brezkončno dolga ledena igla se je zadiralo to tiho ječanje v možgane ter se gibalo v njih počasi semintja, venomer semin-tja . . .

Šesti odlomek.

Zares so bili naši. V blazni zmešnjavi, ki je vladala zadnji mesec v gibanju obeh armad, naše kakor sovražnikove, ter motila vse ukrepe in načrte, smo bili zatrdno prepričani, da se nam bliža sovražnik — in sicer četrti zbor nje-gove vojske. Že je bilo vse pripravljeno za na-pad, ko je nekdo z daljnogledom jasno spoznal uniforme, in deset minut kasneje se je domne-vanje izpremenilo v tolažilno gotovost, da so če-te, ki se nam bližajo, zares domači ljudje. In tudi oni so nas očitvidno spoznali: čisto mirno so prihajali proti nam, in iz tega mirnega giba-nja je bilo takorekoč čutiti enako veselje nad nepričakovanim srečanjem, kakor smo ga čutili sami.

In ko so nato pričeli streljati, nekaj časa kar nismo mogli razumeti, kaj to pomeni, in smo se še smehljali — dokler ni prišla nad nas toča šrapnelov in krogelj, ki nas je kosila po stotinah. Nekdo je zakričal, da je nesporazum, a takrat smo vsi — saj se natanko spominjam — že videli, da je sovražnik in da je uniforma njegova, ne naša, ter smo nemudoma odgovorili

ogenj. Morda petnajst minut po začetku tega čudnega boja sem izgubil obedve nogi in sem se zavedel šele v lazaretu po amputaciji.

Vprašal sem, kakšen da je bil konec boja, ali dali so mi neraven, tolažič odgovor, po katerem sem si mislil, da smo poraženi; in nato sem se ves izročil radosti, da me pošljejo zdaj domov, četudi brez nog, da sem vsaj še pri življenju in da bom živel morda še mnogo, mnogo let. Šele teden dni potem sem izvedel nekaj podrobnosti, ki so me vnovič navdale z raznovrstnimi dvomi in so zbudili v meni prej neznan mi strah in nemir. (Dalje prihodnjtč.)

Privatni policisti.

V stavkah ameriškega delavstva pride mnogokrat do pobojev, ki jih provocirajo privatni policisti. Med specialitete Zedinjenih držav spada tudi ta, da si tukaj vsakdo, če ima le dovolj denarja za to, lahko ustanovi svojo posebno policijo, ki nastopa z enakimi pravicami kakor uradna, pa si sama dovoljuje še večje. Seveda ni treba pripovedovati, da gre za štrajkarsko policijo; kajti ta šala ni tako poceni, da bi si jo mogel privoščiti vsak berač, ako si pa kapitalisti najamejo take "varuhe zakona," se razume samo ob sebi, da hočejo z njimi varovati svoje interese, katere smatrajo za najbolj ogrožene takrat, kadar se delavci "spuntajo."

Kapitalisti pravijo, da ta policija služi "miru in redu". Včasih se jih prisili priznati, da varuje le "privatno lastnino". Toda privatno lastnino varuje tudi javna policija in kar se tega varovanja tiče, jim ne bi bilo treba nobene privatne policije. Nema lokrat se je dogodilo, da je v slučaju stavke unija ponudila šerifu in policijskim oblastim sodelovanje in jih zagotovila, da od strani unijskega delavstva ne bo ne napadov na privatno lastnino in ne kršitve mira in reda. Ako so oblasti rabile več redarjev, so jim unije v takih slučajih ponudile stavkarje za posebne deputije.

Kompanije pa hočejo sluggerje za izzivnje stavkarjev in za "protekcijo" skebov, ne pa redarje. Kako bi bilo, če bi prišlo delavcem na misel, da bi si enkrat med štrajkom pripeli policijske zvezde, pa potem nastopili kot uradne osebe proti kršilec mira in reda v kompanijskem taboru? Najbrž bi zelo završalo zaradi take predrznosti! Kar je kapitalistom dovoljeno, je delavcem prepovedano.

Stavkarji niso kršilci miru; privatna lastnina jim v takih bojih ni na potu, kajti oni ne stavkajo z namenom razbiti tovarno ali rove, ampak da si pribore boljše delovne pogoje. Od razbijanja ne bi imeli koristi. Tudi podjetniki vedo to, ampak njim je edino na tem, da zlomijo stavko. Zlomijo pa jo najložje s provociranjem delavcev. V ta namen jim služijo sluggerji, ki nastopajo kot privatni policisti, in pa

profesionalni stavkokazi, ki so navadno tudi sluggerji, najeti za izzivanje stavkarjev. Potem se dogode izgredi, razbije se nekaj "privatne lastnine", umorjenih je par oseb, navadno stavkarjev, nato apeli na governerja za vojaško pomoč in pa sodnijska prepoved proti stavkarjem.

Privatna policija je čudna, nerazumljiva institucija za to "svobodno" deželo. Ako jo je bilo kedaj treba, je gotovo, da danes o taki potrebi ni ne duha ne sluha. O kvaliteti privatne policije ni treba mnogo govoriti. Če ne bi bila zgodovina ameriških stavk zabeležila njenih dejanj, bi že enostavno logično razmišljanje moralo človeku povedati, da se ne oglašajo dobri značaji za tako službo. Naloge kapitalistovskih specialnih policistov niso in ne morejo biti lepe, in pošten delavec se ne bo tako spozabil, da pojde dražit, napadat in pobijati svoje tovariše, kadar so v boju. Razum tega je očitno, da se morejo taki zaprodanci rekrutirati le izmed ljudi, ki nimajo dela in ki tudi ne marajo delati, ker čakajo od stavke do stavke, kdaj in kam jih bodo poklicali agenti kapitalistov. Kadar ne opravljajo svoje plemenite službe, so to postopači, ako ne še kaj hujšega.

V državi, ki se ponaša s svojimi javnimi uredbami in ki zahteva od državljana prisego, da veruje v potrebo organizirane vlade, je skoraj nerazumljivo, da trpi take navade, po katerih si vsakdo lahko lasti javno oblast, seveda vsakdo, kdor je dovolj bogat za to. Ali lahko ali težko razumljivo — v Zedinjenih državah je to res mogoče.

In mogoče je kljub temu, da uči dolga in mnogostranska izkušnja nevarnost te navade za takozvani javni mir in red. Kjerkoli so nastopili taki privatni policisti, je prihajalo do izgredov, pobojev in umorov. Ako je stavka tako mirno tekla, da je ni opazil nihče razum fistih, ki so bili direktno prizadeti, se je to takoj izpremenilo, čim so nastopili taki kapitalistični najemniki. Vsak nepristranski človek ve že davno, da ne služijo te tolpe za varstvo imetja in podobnih lepih reči, temveč predvsem za provokacijo delavcev, za povzročanje nereda in za pobijanje.

ALI VAM JE S TO ŠTEVILKO NAROČNINA POTEKLA?

Te koča številka "Proletarca" je **892** Če je številka poleg vašega naslova manjša kakor je tu označena, je to znamenje, da vam je naročnina potekla. Pazite torej na številko v oklepaju poleg vašega naslova na prvi strani platnic.

Obnovite naročnino takoj, ko vam poteče. Ne čakajte opomina! S tem prihranite upravništvu delo in stroške. Če mogoče, pošljite poleg svoje še kako novo naročnino. Širite "PROLETARCA"!

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Kampanjski shod v Springfieldu dne 26. oktobra.

SPRINGFIELD, ILL.—Tukajšnji socialistični klub št. 47 priredi četrto nedeljo v tem mesecu, to je dne 26. oktobra ob 2. popoldne v Slovenskem narodnem domu javen kampanjski shod, na katerem bo govoril med drugim sodrug Chas. Pogorelec, gl. tajnik J. S. Z. Ako le mogoče, bo klub dobil tudi govornika, ki bo zastopal KPPA., ki je nominirala La Folletta za predsedniškega kandidata.

Na shodu boste dobili našo kampanjsko literaturo in cirkularje, ki jih je pred nekaj dnevi izdala J. S. Z. Natančen spored shoda bo pravočasno objavljen.

Delavci, nahajamo se v volilni kampanji, ki ima letos radi ločitve unij od kandidatov kapitalističnih strank poseben značaj. Porodilo se je gibanje, ki se obeta formirati v močno delavsko stranko. Volilni boj je ljut in med ljudstvom je mnogo konfuznega mišljenja. Več o sedanjih volilni kampanji, raznih kandidatih in ciljih KPPA. in soc. stranke boste imeli priliko čuti na shodu v nedeljo 26. oktobra. Udeležite se ga vsi neglede kakšna mnenja imate o kampanji in sedanjih politični situaciji.

Vstopnina na shod je prosta. — *Jos. Ovca, tajnik.*

Javna debata dne 19. oktobra v Chicagi.

CHICAGO, ILL. — V nedeljo 19. oktobra se bo vršila v Narodni dvorani, So. Racine Ave. in W. 18th St., javna debata o vprašanju "Da-li socialistična stranka s svojo politiko vodi delavski razred v osvoboditve?"

Positivno stran bo zastopal Petar Kokotović, član srbske sekcije J. S. Z., znan kot dober govornik in debator. K. Kokotović je že vrsto let aktiven v socialističnem gibanju in ako ga pristaši protivne struje ne bodo ovirali v debati, se bodo imeli udeleženci priliko marsikaj naučiti, predvsem spoznavati boje delavskih strank in njihove taktike.

Negativno stran bo zastopal S. Zinić, član Workers' Party in urednik "Radnika".

Vstopnina prosta.

Cirkular, s katerim se oglašja ta debata, pravi v apelu za čim večjo udeležbo med drugim: "Na tej debati boste imeli priložnost seznaniti se z delom socialistične stranke in z razlikami med njo in delavsko stranko (Worker's Party), kakor tudi z današnjo politiko, ki jo zavzema ena in druga organizacija v borbi proti kapitalističnemu razredu v Ameriki in po vsem svetu."

Računa se na mnogobrojno udeležbo tudi od strani slovenskega delavstva. Opozarja se vsakega, ki misli priti dne 19. oktobra v Narodno dvorano, naj bo točen, da dobi prostor.

SLOVENSKEMU DELAVSTVU V HERMINIE, PA.

Socialistični klub št. 69, JSZ., zboruje vsako drugo nedeljo v mesecu po seji društva SSPZ. (dopoldne). Zborujemo v društveni dvorani.—Rojaki, pristopajte v naše vrste! — *Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.*

Milwauški socialistični klub J. S. Z. reorganiziran.

MILWAUKEE, WIS. — Socialistični klub št. 37 JSZ., ki je bil precej časa neaktiven, je bil dne 9. oktobra na svoji prvi redni seji po prenehanju z aktivnim delom reorganiziran s petnajstimi člani. Delo za obnovo kluba je bilo v teku že dalj časa. Vse ovire so bile odstranjene in aktiven klub zavednih delavcev je zopet tu! Redne seje kluba št. 37 se vrše vsak drugi četrtek v mesecu ob 8. zvečer v So. Side Turn dvorani.

Slovenci v Milwaukeeju žive večinoma v petem wardu in kot volilci so odločilen faktor. Ako ne bomo organizirani in vodili agitacije sami v svojem delokrogu, obstoji nevarnost, da nas nasprotniki pri prihodnjih volitvah porazijo. Mi lahko ohranimo urad aldermana v petem wardu socialistom. Če bomo brezbrizni, ga bo dobil nasprotnik delavstva, kak "ne-strankarski" politik, ki bo znal priliznjeno nastopati, toda delal nam ne bo v korist.

Slovenski delavci milwauške kolonije glasujejo večinoma za socialistične kandidate. V stranki, za katero glasujemo pa nimamo nikake besede, ker ji nismo pripadali in dovoljnem številu. Socialistična stranka je organizacija in tisti, ki ji pripadajo, imajo v nji moč in kontrolo. Volilci, ki samo glasujejo za njene kandidate, nimajo v stranki nikakršnega vpliva, ker ga kot nečlani ne morejo imeti.

Socialistična stranka milwauškega okraja bi morala imeti zelo močno slovensko organizacijo in bi jo lahko imela, ker tu ni nazadnjaških delavcev, ki bi se topli za kakšnega Coolidgea. Edino kar je želeli od njih je, da bi šli korak dalj in sodelovali v socialistični organizaciji.

Sedaj, ko je naš klub postal zopet aktiven, imate priliko, da se mu pridružite in postanete njegovi delavni člani. Mnogi so obljubili, da se mu pridružijo in upamo, da ne bo ostalo le pri obljubah. Začetek reorganizacije je navdse razveseljiv. Dela bo nam dalo veliko, toda smo pripravljeni vztrajati in ohraniti slovensko socialistično organizacijo v tem mestu in napraviti iz nje močno in vplivno skupino. — *Član kluba.*

Koncert soc. pevskega zbora Zarja v Clevelandu.

CLEVELAND, O. — Soc. pevski zbor "Zarja" ne potrebuje introdukcije, ker je znan ne samo v naši nasebini, ampak med vsemi ameriškimi Jugoslovani, pa tudi med drugorodci.

"Zarja" je prirejala navadno dva koncerta vsako leto. Letos je bila zaposljena z nastopi na drugih prireditvah, zato bo imela svoj glavni letošnji koncert v nedeljo 19. oktobra v Slovenskem Narodnem Domu. Program se prične izvajati ob 8. zvečer.

To bo prvi koncert Zarje pod njeno avspicijo v novi dvorani Slov. nar. doma. Pevci in pevke se zanj marljivo pripravljajo in se ne strašijo truda. Kar žele je, da ga jim občinstvo poplača z obilno udeležbo.

Soc. pevski zbor Zarja je kulturna institucija, dika naše nasebine in našega delavskega gibanja. Kot taka zasluži podporo občinstva in dosedaj ji je bilo vedno naklonjeno. Uverjeni smo, da bo prostorna dvo-

rana polna na Zarjinem koncertu tudi prihodnjo nedeljo zvečer.

Kulturne organizacije vedre duha. Dobri zbori, ki goje umetno petje in glasbo, negujejo vse boljše, vse plemenite čute v človeku. Kdo se ne divi lepemu petju in godbi!

Z negovanjem kulturnih in vzgojevalnih ustanov se pospešuje prava civilizacija. Ako bi več ljudi zahajalo v izobraževalne krožke, na koncerte in druge kulturne priredbe, bi ne bilo toliko pokvarjenega sveta. V prošlosti, ko mase niso imele dostopa do stvari, katere so ji danes otvorene, je bila izobrazba med njimi na zelo nizki stopinji in barbarizem na višji kot je danes.

To omenjam za primer, da se razvidi, kako velik pomen imajo vzgojevalne in kulturne institucije za delavsko ljudstvo in za splošno človeštvo.

Kogar veseli sodelovati v našem pevskem zboru, naj se mu pridruži. Čim več nas bo in čim več bo med nami volje za izpopolnjevanje Zarje, toliko dičnejša bo in toliko bolj bo v ponos nam in naši naselbini. — J. K.

Dopis iz dežele pšenice.

BELFIELD, NO. DAKOTA. — Dopisi iz North Dakote so v Proletarcu in tudi v drugih slovenskih listih redki. Vzrok je, da v tej deželi ni naših rojakov, razun par družin v neki mali premogarski naselbini, katere imena se pa ne spomnim. Ob času žetve in mlatve prihaja vsako leto število naših rojakov v te kraje na delo, ki se pomikajo iz kraja v kraj, dokler ni žito pospravljeno. Toda slovenskih naselbin kot so po industrialnih krajih tu ni.

Letošnja setev, z izjemo koruze, je bila še precej povoljna. Pšenica je dala od 10 do 25 bušljev na akter. Pri spraviljanju je primanjkovalo delavcev, posebno pri mlatvi, in raditega je videti v severozapadnem delu dežele še precej pšenice na polju.

Farmarji so ekonomsko v zelo slabem položaju. Iz statistike je razvidno, da jih je šlo v obeh Dakotah in v Minnesoti v tem in minulem letu okoli 24,000 na boben. Ta številka je zadosten dokaz, da med farmarji teh dežel ni prosperitete, kakor jo oglašča republikanska garda na svojih kampanjskih shodih.

Neki farmar mi je pripovedoval, da od 1. 1916 naprej ni imel nobeno leto toliko dohodkov da bi mogel z njimi pokriti izdatke; za izplačevanje mezde delavcem si je moral denar izposoditi, ne da bi ga mogel po prodaji pridelkov vrniti. Imel je električni stroj za razsvetljavo, vreden \$600, ali pred dvema leti so prišli k njemu upniki, zastopniki banke, in mu ga vzeli, ker ni imel denarja da bi plačal obresti. In obresti niso v teh krajih majhna reč. Ta farmar je plačeval na posojilo 10% obresti!

Med farmarji nisem opazil niti najmanjšega razpoloženja za Coolidge in Davisa. So pa zelo navdušeni za La Folletta in svojo nezadovoljnost z obstoječim režimom bodo pokazali dne 4. novembra. Gotov sem, da kolikor glasov bosta dobila v teh krajih Coolidge in Davis, bo farmarskih zelo malo. Ne rečem, da je stara garda republikanske stranke v No. Dakoti brez vpliva. Po mestih je ona vladajoča stranka, ali v državi kot celoti ne šteje mnogo, kadar se ji farmarji upro.

Farmarska nestranska liga, ki je par let nazaj predstavljala mogočno farmarsko gibanje ne samo v tej državi ampak tudi v sosednjih in se je razvijala po

vseh ostalih zapadnih in severozapadnih državah, se je izrekla za La Follettovo-Wheelerjevo volilno listo. Tej farmarski ligi pripada še veliko število farmarjev, dasiravno je kot organizacija že precej razrahljana. Nekatero vodilne osebe te Lige so se upirale indorsiranju La Follettove kandidature, toda so bile potisnjene ob stran in njihove intrige z namenom koristiti Coolidge se niso posrečile.

Da je stara garda v resnici v strahu pred farmarji v Dakotah in Minnesoti je dokaz dviganje cen žitu. Pred mesecem od časa ko pišem ta dopis, je bila cena pšenici \$1 za bušelj. Sedaj je \$1.35 bušelj. Izgleda, da bo šla cena še vedno navzgor, toda ne dalj kot do 4. novembra. Revnejši farmarji so jo že prodali, ker so rabili sredstva, in oni seveda niso deležni višjih cen. Dolgovi so jih pritirali prodati pridelke kakor hitro so bili z njimi gotovi.

Vzrok zviševanju cen pšenici je najti v predsedniški kampanji. Coolidgev tabor se je zbal "radikalizma" med farmarji, ki je dobil v letošnji kampanji svoj izraz v prehajanju k La Follettu. Denarni interesi so se zavedli nevarnosti poraza in skušali kupiti farmarje s prosperiteto, ki jo oglašajo pod masko podražitve žita. V kolikor sem imel priliko izprevideti, so s to potezo med farmarji prav malo dosegli, ker so bili že prevečkrat speljani na led.

Take politične nakane dokazujejo, da se moč Wall Streeta suši in da se denarni kralji boje "tretje" stranke, katera bo zrastle v novi orientaciji in postala vladajoča sila.

Anton Žagar.

Priredba kluba J. S. Z. na Cliff Mine.

CLIFF MINE, PA. — Socialistični klub št. 242 priredi v soboto 25. oktobra v dvorani društva SNPJ. veselico, na katero vabimo tukajšnje in okoliško občinstvo, da se je udeleži.

Na prošli seji kluba nas je posetil s. F. S. Tauchar, ki je imel na člane kratek nagovor. "Proletarcu" v podporo smo nabrali \$8.75 in člani so naročili enajst LaFollette-Wheeler kampanjskih znakov. Pridobili smo tudi par novih članov. Vsa znamenja kažejo, da bo naš klub napredoval v vseh ozirih. — *Poročevalec.*

Agitacija v podpornih društvih.

CHICAGO, ILL. — V nedeljo 12. oktobra se je vršil po seji društva Slavija št. 1 SNPJ. sestanek, na katerem se je razpravljalo o volilni kampanji. Članstvo se je izreklo za politično akcijo Konferenca za progresivno politično akcijo, ki je nominirala La Folletta za svojega predsedniškega kandidata, in jo sklenilo podpirati. Na sestanku se je nabralo na dopis iz urada JSZ. \$10.65 v kampanjski fond in \$5 je prispevalo društvo iz svoje blagajne.

Med člane so bili razdeljeni kampanjski letaki, ki jih je izdala JSZ. in La Follettov kampanjski odbor. Upamo, da bodo zgledu Slavije sledila tudi druga podporna društva.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114 JSZ., se vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem Domu, 1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležujte se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. — *Organizator.*

! O waukeganskem shodu.

WAUKEGAN, ILL. — V nedeljo 12. oktobra se je vršil v tukajšnjem Slov. Narodnem domu kampanjski shod, ki se ga je udeležilo do dve sto oseb — za tak shod veliko premalo. Shod je otvoril sodrug Judnich, tajnik kluba št. 45 JSZ., ki je izročil predsedstvo shoda O. L. Stanleyju, organizatorju in predsedniku Lake County Central Labor Union. Prvi govornik je bil S. J. Konenkamp, mednarodni predsednik unije komecialnih telegrafistov, ki je nastopil v imenu Konferenec za progresivno politično akcijo. Drugi je govoril George Kirkpatrick, načelnik publicijskega biroja socialistične stranke in socialistični kandidat za podpredsednika l. 1912. Zadnji je govoril Chas. Pogorelec, tajnik JSZ.

Socialistični klub je s prireditvijo tega shoda storil svojo dolžnost. V agitaciji za udeležbo je dal tiskati slovenske in angleške letake in skrbel kolikor je z danimi močmi mogel za reklamo. Če ni bila dvorana nabita kakor bi za tak shod morala biti, ni to krivda kluba, ampak je kriva zaspanost med delavsko maso. Možno je, da bi bila udeležba veliko večja od strani delavstva drugih narodnosti, ako bi njihovi predstavniki sodelovali pri aranžiranju shoda in ga pomagali oglašati. Sedaj se pripravljamo na sklicanje še enega shoda, ki se bo vršil pod avspicijo širšega kroga delavcev, sodelujočih v La Follettovi volilni kampanji.

Govori so bili izborni. Sod. Kirkpatrick bi zaslužil, da bi ga poslušali vsi delavci v Waukeganu, kajti prilika poslušati takega govornika se jim ne nudi vsak dan. Shoda so se udeležili poleg naših rojakov Finca, Amerikanci in zastopani so bili delavci tudi drugih narodnosti. Kolekta je znašala nekaj nad sedemin-dvajset dolarjev.

Klubu št. 45 gre priznanje, da se je prvi zavzel za sklicanje skupnega shoda, dobil govornike in dvorano, se zavezal pokriti stroške, nabavil kampanjsko literaturo in storil, kar mu je velevala dolžnost. Ta shod nam je v ponoven dokaz, da so naši klubi del ameriškega delavskega gibanja, in naši sodrugi se tega tudi zavedajo. — X.

Seje soc. kluba v Springfieldu.

SPRINGFIELD, ILL. — Sporočam članstvu kluba št. 47 JSZ., da se bo redna seja za ta mesec vršila tretjo nedeljo, namreč 19. oktobra popoldne po seji društva Illinois SNPJ.

Udeležite se je polnoštevilno. — Bilo bi dobro, če bi se tudi v naši naselbini lotili v večjem obsegu kampanje za pridobivanje novih članov. Somišljeniki, udeležite se naše seje v nedeljo 19. oktobra in se pridružite J.S.Z. in s tem socialistični stranki.—Tajnik.

“THE NEW LEADER”

Najboljši angleški socialistični tednik v Ameriki je “The New Leader”, ki izhaja v New Yorku. Vsebinska je izbrana in za sotrudnike ima sposobne pisatelje in časnikarje. Prinaša pregled socialističnega gibanja doma in po svetu. Razprave in članke ter vse kar prinaša, je vredno, da se čita. Naročnina na “New Leader” je \$2 na leto. Naslov: “The New Leader”, 7 E. 15th St., New York, N. Y. Naročnino sprejema tudi tajništvo JSZ. Sodrugi in somišljeniki, širite naše liste!

Tarnanje nad nevednostjo ljudi, ne da bi vas nevedni ljudje čuli, nič ne izda. Treba jih je učiti — navajajte jih na čitanje vzgojevalnih listov.

“Presišiva.”

U 38. broju klevetničke Radničke Borbe nalazi se jedan umirući apel u kojem se pozivaju članovi Soc. Partije, kao i Workers' Partije da se priključe sektaškoj eselpističkoj grupi, koja je danas na umoru, i kojoj u odšte nema mesta među radnicima, jer im ne donosi nikakove koristi, naprov nanosi im štete sa svojim mizernim napadima protiv drugih radničkih grupa. I oni radnici koji bi pristupili pokretu izgube nadu jer znadu da se na ovaki način nemože ništa postignuti i ostaju pasivni. To njihovo ubijanje borbenog duha se danas izvršuje na njima samima. Da je ovo fakat posvedočila je i sama njihova konvencija koja je održata 30. aug. u Klevelandu. I sami delegati priznaju da presušuju; svake godine imaju manje članova kao i Borba manje pretplata. Naravski, svaka stvar koja nema temelja i koja ne odgovara sadašnjim prilikama, mora izginuti sa pozornice. U istom broju Radničke borbe napada se socialne reforme, naprimer bezplatno školovanje, osam časovno radno vreme, osiguranje radnika u bezposlici, ukidanje zabrana štrajkova, i. t. d. I vele da to sami kapitalisti daju bez borbe! Ja pitam te podlace dali ima gore napomenute reforme radnička klasa ove zemlje? Sada da vidimo šta vele Marks i Engels o istima: Znajući da rad i borba u tred junijama nije uzaludni posao jer je korak napred u evoluciji klasne svesti radništva. Znajući da je svaka dobit na “ekonomskom kao i na političkom polju pozitivna dobit”. Pozitivna u koji daje radništvu bolje uslove u njihovoj borbi protiv kapitalizma. Klara Cetkin veli, zahvaljujući Marksovom razlaganju: Mi prihvaćamo vezu izmedju reforme i revolucije u istoriji. Marks je nama pokazao da reforma i revolucija nisu dve različite metode klasne borbe, nego različiti prelaz istoričkog razvića.

Svaka borba za svaku reformu je jedan korak bliži k socializmu. Roza Luksenburg veli: Moguli socialisti biti protiv socialnih reformi? Sigurno ne! Dali je revolucija u opoziciji soc. reforme? Sigurno ne. Praktična borba za soc. reforme, demokratske institucije — jedna borba da pomogne i poboljša život radničke klase u sadašnjom poredku.

Marks veli: Radnici će se boriti za svakodnevne poboljšice i ako bi im se reklo da se ne bore. — Daje se napada na Soc. partiju kako pravi kompromise sa Federacijom Rada i drugim, i veli kako seju tako žanju. Socialistička Partija nije nikada izbegavala od velikih grupa organizovanih radnika sa kojima danas zajednički radi protiv buržoazije i njene korupcije. A kada bi socialisti bežali od njih onda bi bili izdajice radničke klase, a to su baš danas Eselpisti, koji beže od junija kao djavo od krsta. Dakle, to je Eselpističko revolucionarstvo! Šta ste radili za 25 godina? Zašto je nestalo takozvane Industrialne junije? Valjda zato što je tako dobar temelj imala. A fakat je i to da o vama u javnom životu niko ne vodi računa, a kada bi ga vodili onda bi se znalo da postojite.

Pokušali su razne trikove samo da bi se o njima makar nešto govorilo; pozvali su La Folletta na debatu. No, on ne ide među sektaše da mlati praznu slamu. On ide na rad koji će donijeti ploda. Dalje se veli da je Soc. partija mašina laži i da širi lažnu literaturo. Pošto Soc. partija širi Komunistički Manifest, Marksov Kapital i druga njegova dela, to znači da je i to lažno u vašim tikvama. U Radničkoj Borbi od 26. jula 1923 nalazi se članek pod naslovom “Socializam protiv kapitalizma”, u kome se navodi glasanje u Britanskom parlamentu za socializam, — za predlog dru-

ga Snowdena kojega je podupro R. MacDonald, i vele da se postepeno uvodi socializam namesto kapitalizma, i vele da je predlog pravovaljan. To znači priznavanje. Ali pošto oni nisu eselpisti, samo zato ih uvek klevetaju i grde i vele da su sluge buržoazije, ali nikada neće da kažu istinu svojim čitaocima da tamo još nema radničke većine u parlamentu da bi mogli sprovesti svoj program. Sve vaše klevete i grdnje neće vam ništa pomoći jer radnici neće da slušaju neistine. Ja velim, jedina je Socialistička partija u ovoj zemlji koja sleduje Marksa i njegove reči "Proleter i sviju zemalja ujedinite se!" Mi to i radimo i hoćemo da stvorimo jednu veliku moćnu radničku partiju sličnu engleskoj, koja će biti velika i moćna da sruši današnji kapitalistički porędak.

Marks veli u Komunističkom Manifestu o cepanju: Nemojte formirati separatne partije protiv drugih radničkih partija. Mi nemamo interesa da se cepamo od celine, i "ne postavajte sektaške principe".

Zato vam velim da se otreznete i da odbacite sektaštvo, jer jedino to će vas spasiti da se ne osušite. — S. Bojanovich.

PRIREDBE KLUBOV J. S. Z. IN DRUGIH SOCIALISTIČNIH ORGANIZACIJ.

(Pod to rubriko priobčujemo seznam priredb klubov J. S. Z. in tistih priredb, pri katerih sodelujejo naši klubi.)

CLEVELAND, O.—Koncert soc. pevskega zbora Zarja dne 19. oktobra ob 8. zvečer v Slov. nar. domu.

CLIFF MINE, PA.—Klub št. 242 JSZ. priredi veselico v soboto 25. oktobra v dvorani SNPJ.

SPRINGFIELD, ILL.—Soc. klub št. 47 JSZ. sklicuje za dne 26. oktobra ob 2. pop. velik kampanjski shod, ki se bo vršil v Slov. nar. domu. Govoril bo med drugimi Chas. Pogorelec, tajnik JSZ.

INDIANAPOLIS, IND.—Dramska predstava in kampanjski shod v soboto 18. oktobra v Slov. narodnem domu pod avspicijo kluba št. 41, JSZ., iz Clintona, Ind. Med drugim bo govoril Chas. Pogorelec iz Chicage.

CHICAGO, ILL.—V nedeljo 19. oktobra debata med Petrom Kokotovičem, članom soc. združenja br. 20 JSS. in Ziničem, urednikom "Radnika".

CHICAGO, ILL.—Kampanjski shod v oktobru pod avspicijo kluba št. 1. Datum shoda sporočimo pozneje.

PITTSBURG, PA.—V nedeljo 26. oktobra dopoldne konferenca soc. klubov in društev Izobraževalne akcije JSZ. Zapadne Pennsylvanije. Popoldne shod pod avspicijo soc. organizacije v Pittsburghu.

CLEVELAND, O.—V nedeljo 2. novembra konferenca ohijskih soc. klubov in društev Izobraževalne akcije JSZ. Po konferenci kampanjski shod.

CHICAGO, ILL.—Dramski odsek kluba št. 1. vpripori v nedeljo 9. novembra veliko Tolstojevo delo v petih dejanjih "Moč teme" v dvorani ČSPS., 1126 W. 18th Street.

CHICAGO, ILL.—Klub št. 1 priredi dne 31. decembra Silvestrovo zabavo.

CHICAGO, ILL.—Dramski odsek kluba št. 1 priredi predstave v tej sezoni razun omenjenega še na sledeče dneve: v nedeljo 4. januarja 1925, 1. marca 1925 in 19. aprila 1925.

(Ako ima vaš klub v načrtu prirediti shod, zabavo, koncert, igro, predavanje ali kakršnokoli drugo priredbo, sporočite datum in druge podrobnosti v "Proletarcu".)

Veličasten La Follettov shod v Chicagi.

Senator R. M. La Follette, predsedniški kandidat organizacij združenih v KPPA., je dne 11. oktobra govoril na shodu v Thirty-fifth Street armory v Chicagi, ki se ga je udeležilo do 20,000 ljudi. V notranjosti poslopja, v katerem se je vršil shod, je prostora za 10,500 ljudi. Toda bilo je premajhno in na tisoče ljudi je poslušalo La Folletta zunaj poslopja. La Follettov glas se je čul po vsem poslopju enako dobro in istotako zunaj na obeh straneh velike vojašnice s pomočjo "amplifierjev". Vstopnina na shod je bila od 50c do \$2 v pokritje stroškov in v prid kampanjskega fonda. Noben kapitalistični kandidat ne bi mogel napolniti dvorane, ako bi računal vstopnino. Na njihove shode pritirajo ljudi, bodisi take ki so odvisni od kapitalističnih politikov za službe, nevedno maso katero privabijo z raznimi "vabljivimi" točkami, in pa ljudi, ki bi se radi pririnili do "boljš" služb.

La Follette se je za svoj govor zadnjo soboto v Chicagi pripravil z izredno pazljivostjo, ker je vedel da bo govoril veliki masi ljudi — ne samo tistim ki so ga poslušali v dvorani, ampak tudi tistim, ki so ga poslušali na radiotelefon, in pa ker je govoril pred velikim številom časnikarjev — pred takimi ki so novemu gibanju naklonjeni in pred takimi ki so mu sovražni.

V svojem govoru je povedal kar pripovedujejo ameriški socialisti že petindvajset let: Vlada v Washingtonu je v rokah strank, ki jih kontrolirajo privilegirani sloji; mašine obeh starih strank—demokratske in republikanske, sta v službi Wall Streeta; ameriška sodišča so na strani privatnih interesov; ameriški kapitalizem je dobil oblast nad vsemi javnimi institucijami tekem ene generacije in svojo moč razteza vse dalje in dalje; ogromna zemljišča, naravna bogastva, vodne sile itd., so prišla v posest privatnih interesov na način, ki se mu v navadnem pomenu besede pravi tatvina; ameriško notranje in zunanjo politiko vodijo bankirji in vlada v Washingtonu sprejema navodila od njih.

Naglašal je točke svoje platforme, ki je našim čitateljem znana. Na kratko, bil je govor, s katerim je lahko soglašal vsak zaveden delavec.

Mnogobrojna množica je prirejala staremu boju burne ovacije. Mnogokrat je bil prekinjen vsled navdušenega ploskanja.

Pred pričetkom La Follettovega govora je bila kolekta, ki je prinesla par tisoč dolarjev v kampanjski fond. Udeleženci shoda so bili v ogromni večini delavci, med njimi več tisoč socialistov.

Ako bi se zavzelo petdeset agitatorjev, da bi dobili vsaki najmanj enega novega naročnika na teden, bi bila to prvovrstna agitacija in uspeh listu bi bil zagotovljen. Ali je vas petdeset, ki bi bili pripravljeni vršiti to delo?

LA FOLLETTE-WHEELER

kampanjski shod na zapadni strani Chicage, dvorana Sokol Havliček, So. Lawndale Ave. blizu 26. ceste. Vršil se v nedeljo 19. oktobra ob 2. popoldne pod avspicijo okrajnega kampanjskega kluba.

Izredna konvencija socialistične stranke.

Socialistična stranka se je na julijski konvenciji Konference za progresivno politično akcijo, ki je zborovala v Clevelandu, izrekla podpirati skupnega predsedniškega in podpredsedniškega kandidata pod pogojem, da se KPPA. izreče za ustanovitev skupne delavske stranke. Sporazum vseh sodelujočih organizacij, predložen imenovani konvenciji v obliki resolucije, ki določa, da se po kampanji skliče sejo eksekutiva KPPA. in meseca januarja 1925 konvencijo, na kateri se ima ustanoviti trajna stranka, je bil od delegacije soglasno sprejet.

Po volitvah se torej prične z delom za formiranje trajne organizacije — ameriške delavske stranke. Kapitalistični listi svare unije in njihove voditelje pred socialistično nevarnostjo, ako puste da se nova stranka ustanovi, kar je pametnim delavcem v dokaz, da je taka stranka potrebna.

Na septemberski seji eksekutive soc. stranke je bil soglasno sprejet nasvet sodruga E. V. Debsa, naj se v istem mestu kjer se bo vršila januarjska konvencija Konference za progresivno politično akcijo, vrši tudi izredna konvencija socialistične stranke, ki naj se prične takoj po končani konvenciji KPPA. Sod. Debs je predlagal, naj se vrši ob enem tudi masna konvencija članstva socialistične stranke.

Sodrug Debs je dejal da moramo v teh velevažnih časih socialistično stranko pojačati, da bo kos svoji ogromni nalogi. Ako dobimo na konvencijo par tisoč članov iz vseh krajev unije, se bomo lažje pogovorili in napravili načrte za sistematično delo, ki se ga bo potem tudi z navdušenjem izvajalo.

Računa se, da se bo januarjska konvencija KPPA. vršila v Chicagi in v tem slučaju se bo tudi konvencija naša stranke vršila v Chicagi. Na clevelandski konvenciji KPPA. je bilo nad tri sto socialistov in na bodoči jih bo celo več. Izredna konvencija naše stranke bo imela edino nalogo uravnati svoje odnose do novega gibanja in razpravljati o načinih in potih, da se ga čim prej privede v popolnoma socialistični tok.

Naši kampanjski letaki.

J. S. Z. je izdala pretekli teden dva letaka: enega na štiri straneh pod naslovom "Vaš glas" in drugega na dveh straneh z naslovom "Resna beseda v resnem času". Razposlani so bili prošli in ta teden. Vsi ki ste jih prejeli, skrbite, da bodo tudi razdani.

Namen socialistov v letošnji kampanji ni samo pridobiti našemu predsedniškemu in podpredsedniškemu kandidatu mnogo glasov in zmago, ampak namen socialistov je to kampanjo izrabiti v prid gradbe nove delavske stranke, v kateri bo mesto za vse delavske strokovne in politične organizacije, katere bodo hotele sodelovati. Naša kampanja se v glavnem loči od agitacije progresivcev v tem, da nam ni cilj 4. november, ampak združenje ameriškega delavstva v enotno stranko, iz katere bomo zgradili mogočno socialistično silo.

Z letaki imamo par sto dolarjev stroškov. Na vse tiste, katerim smo jih poslali, apeliramo, naj zberejo kolikor v danih okoliščinah morejo, v naš kampanjski fond za pokritje stroškov. Kar bo preostalo, bo šlo za nabavo angleških letakov in za tisk novih slovenskih letakov.

Državljanom v Pennsylvaniji.

Ko boste šli dne 4. novembra na volišče, je treba da ste poučeni o sestavi glasovnice, na kateri bo v Pennsylvaniji označenih DESET različnih strank. La Follette in Wheeler, oziroma njuni elektorji, bodo označeni v dveh rubrikah — namreč pod imenom socialistične stranke in pod imenom farmerske-delavske stranke. Ena izmed strank, ki bo označena na glasovnici, je tudi progresivna stranka, ki pa nima v Penni ničesar skupnega z La Follettovo kandidaturo. Ker je novo gibanje znano kot progresivno gibanje, bi to morda katerega volilca zavedlo, da bi glasoval za progresivno stranko. Tak glas pa ne bo štet La Follettu, ampak kandidatom, kolikor jih bo na listi imenovane politične skupine.

Najvarnejše je, da glasujete za vso socialistično listo in s tem boste glasovali za La Folletta in za socialistične kandidate, ki jih je nominirala naša stranka. Delavska stranka, s katero socialisti v tej kampanji sodelujemo, bo imela na svoji glasovnici označeno tudi ime La Follette-Wheeler, toda v lokalne urade nima kandidatov v vseh okrajih, med tem tem ko jih naša stranka večinoma ima.

Poučite delavce, ki niso naši člani, toda so prištaši novega progresivnega gibanja, da bo njihov glas najvarneši, ako ga oddajo na listi socialistične stranke.

Ako si sodrug, ako si razredno zaveden, ali se kedaj vprašaš, koliko si storil za svojo organizacijo iz za svoje glasilo?

SOCIALISTIČNI KLUB
št. 242 J. S. Z.

CLIFF MINE, PA.

priređi

PLESNO VESELICO

v soboto dne 25. oktobra 1924

v dvorani S. N. P. J.

Začetek ob 6:30 zvečer.

Uljudno vabimo vse rojake in somišljenike socializma, domače in iz okoliških naselbin, da posejijo to našo prireditev v obilnem številu.

Za dobro postrežbo bo obilno preskrbljeno.

Na svidenje dne 25. oktobra!

O D B O R.

“Kakšni so naši rdeči socialisti?”

To je naslov članka, ki je izšel dne 2. oktobra v frančiškanskem glasilu. Iz njega razvidimo, da se slovenskega socialista spozna po zabavljanju čez farje v kaki zakotni pivnici. Evo:

“Če hočeš najti pravi tip ameriško-slovenskega rdečega socialista, ga prav lahko spoznaš. Pojdi v kako zakotno pivnico in tam ga boš našel. Kdor se bo najbolj pridušal, čez farje in cerkve zabavljaj, ta je tipični ameriško-slovenski rdeči socialist.

Pa boš rekel morda: kaj bo tak socialist, s pridušanjem in zabavljanjem čez farje se vendar ne rešuje delavskega vprašanja, še manj pa slabega gospodarskega reda. Seveda se ne. Vendar tipični slovenski socialist je tak! . . .”

Potem učeni razlagalec vprašuje: “Kdo ga je pa v takega vzgojil?” In odgovarja, da “Prokleta” in “Glas Narobe”. Pačenje imen se mu zdi namreč “strašno” lepo.

Kdo je in kdo ni socialist, to je vprašanje, pri katerem imamo tudi mi nekaj besede. Frančiškanom so socialisti samo tisti, ki zabavljajo čez cerkve in duhovnike po zakotnih pivnicah. “Kdor se bo najbolj pridušal čez farje in čez cerkve zabavljaj, ta je tipični ameriško-slovenski rdeči socialist”. “Tipičen” socialist!

Takih socialistov, kot jih je definiral pobožnjaški(?) žurnal, je v slovenskih kolonijah mnogo. Ali to

niso nikakršni “rdeči socialisti”. “Protifarški zabavljaji” po naših kolonijah sploh niso socialisti. Socialistični agitatorji imajo z njimi največ težav. “Proletarca” ne naročajo, ker so slišali, da ne prinaša novic, ampak same “težke, nerazumljive članke”. Takih “socialistov” je v Ameriki mnogo. V pivnicah in v družbi “zabavljajo”, in v tem je ves njihov napredek. V slučajih nevarnih bolezni, rojstev ali smrti jim je prva pot v župnišče po duhovno pomoč in blagoslov. Če je kje kak župnik toliko pošten da takim veččam pokaže vrata, ali da zahteva vse prispevke, ki bi jih dotični imel plačati kot član svoje župnije, tedaj pošljejo dopis kakemu svobodomiselnemu listu, v kateremu se znašajo “čez farja, ki niti za denar ni hotel pokopati” tega in tega rojaka. Če duhovnik vztraja, tedaj je posledica civilen pogreb in zopet najdete dopis v listu o silnem napredku naselbine, ki se je otrešla verskih ceremonij pri pogrebi.

Socialistov, ki bi bili zavedni socialisti, med ameriškim delavstvom ni še mnogo. Razumnih delavcev, ki bi znali ločiti navadno zabavljanje od pravega znanja o verah, postanku sveta in evoluciji, tudi ni posebno veliko. Večinoma so površni in večinoma so vzgojeni tako površno ker jih vzgajajo površni učitelji.

Rev. Zakrajšku in vsem drugim frančiškanom prepuščamo “socialiste”, ki jih je definirjal v svojem članku, ker so to ljudje, ki ne pridejo nikdar k nam, k duhovnikom pa zelo velikokrat.

Cilj socialistične stranke v tej kampanji je eden: ustanovitev velike delavske stranke, ki se ima razviti v organizacijo s socialističnim programom.

VELIKI JESENSKI KONCERT

priredi

Pevski Zbor “ZARJA”

V NEDELJO 19. OKTOBRA

V AVDITORIUMU S. N. DOMA, CLEVELAND, O.

PROGRAM

I. DEL

1. Petnajst let, (poje mešan zbor Zarje).....E. Adamič
2. Cvetlica, (poje moški zbor).....E. Adamič
3. Slabo sveča je brlela, (dvospev, Mrs. Susman in L. Belly)
4. Lahko noč, (četverospjev, pojejo ga. Emily Švigelj, gdč. Tomšič, in gg. Anton Smith in Myron).....A. Foerster.
5. Naša zastava, (poje moški zbor).....A. Foerster
6. Log za log se skriva, (poje mešan zbor).....S. Premil

ODMOR

II. DEL

7. Kvišku plava, (poje moški zbor).....Dev. Zupančič
8. Jaz pa vrtec bom kopala, (poje ženski zbor)
9. Planine, (tenor solo, poje L. Belly).....E. Adamič
10. Rožici, (dvospev, pojeta ga. Susman in gdč. Grill)
11. Cvetočih deldic prsa bela, (tenor solo poje L. Belly)
12. Delavska himna, (poje moški zbor).....Ivan pl. Zajc

Pevski zbor in orkester vodi g. Ivanush. Po koncertu ples v spodnji dvorani.

VSTOPNINA: Za odrasle 75c; za otroke 25c.

Za vsestransko postrežbo bo poskrbel

ODBOR.

After LaFollette, What?

The Chicago Tribune z dne 5. oktobra je priobčila uredniški članek, v katerem opozarja ameriško delavstvo in farmarje na nevarnost tretje stranke, ki bo prej ali slej prišla pod kontrolo socialistične stranke. La Folette je star, Gompers je star. Ko bosta izginila s pozorišča, kdo bo vodilni faktor v novi tretji stranki? Tribune sklepa, da socialisti, ki so se s pretkano taktiko zajedli v novo politično gibanje delavcev in farmarjev, v katerem se bodo ojačali in pridobili na vplivu, ki ga kot izolirana stranka niso mogli dobiti.

Zakaj je Tribuna v strahu za ameriške delavce in farmarje? Zakaj jih svari pred socialisti? Zato ker ve, da bo v novi delavski-farmarski kombinaciji socialistični vpliv popolnoma zavladal. Socialistov pa se Tribuna boji v interesu kapitalističnega razreda, ne pa v interesu ameriškega ljudstva. Mnogi delavci še ne vedo te resnice in s tem dejstvom kapitalistični listi v svoji propagandi proti socialistični stranki računajo. Žal jim je za Gompersa, ki se ne bo mogel uspešno zoperstavljati naraščajočemu socialističnemu vplivu, žal za vse konservativne unijske voditelje, ki ne bodo dolgo kos socialističnemu navalu.

Povej tvojemu prijatelju, da je v njegovo lastno korist, ako postane čitatelj in naročnik Proletarca.

Kadar potrebujete kaj iz lekarne se oglasite pri

Cyrus W. Davisu

vodilnem lekarnarju v

CONEMAUGH, PENNA.

Zanesljivost in poštenost sta naša gesla.

ITALIJANSKE HARMONIKE

Izdelujemo in importiramo ITALIJANSKE HARMONIKE najfinejšega ročnega izdelka.

Najboljše na svetu. Jamčene za 10 let. Naše cene so najnižje. Vsakemu kupcu damo brezplačen poduk. Pišite po naš BREZPLAČNI cenik.

RUATTA SERENELLI & CO.,
817 Blue Island Ave., Dept 59,
Chicago, Ill.

ZADOVOLJNOST

tisočerih, ki so poslali denar v stari kraj je najboljši dokaz o dobri postrežbi in nizkih cenah, ki so jih dobili pri nas. Dajte nam priliko da Vam enkrat postrežemo, in postali boste naš stalni odjemalec. Vprašajte po ugodnostih potovanja v Evropo s posredovanjem našega parobrodnega oddelka. V vseh bančnih zadevah se obrnite zaupno na

Kapital in prebitek
\$2,000,000.00

Kaspar American State Bank
1900 Blue Island Ave. Vogal 19te ulice.
CHICAGO, ILLINOIS

Varna banka za vlaganje in investiranje vašega denarja.

IMOVINA NAD DVAJSET MILJONOV DOLARJEV

"Mother" Jones in predsednik Coolidge.

F. Z.

Iz Washingtona so poročali, da je "mati" Jones, znana stara boriteljica v vrstah premogarske unije, bila na obisku pri Coolidgu in se izrekla zanj. Eden časnikarskih poročevalcev ji je dejal: "Jaz pa sem mislil, da ste za La Folletta?"

"Ne, jaz nisem za La Folletta. Jaz nisem bila nikoli za La Folletta. Jaz sem za predsednika Coolidga, ker je pravičen. Njegova politika je zdrava in prepričana sem, da je on mož na svojem mestu . . ."

Dne 3. in 4. julija 1923 sem videl "Mother" Jones na konvenciji "farmarske-delavske stranke", ki so jo okupirali člani Workers' Party. Imeli so jo v oblasti še predno je pričela z zasедanjem in vodili so tudi predpriprave. Tako so komunisti dobili na to konvencijo v "reklamne svrhe" starko Mother Jones in jo razkazovali fotografom ter delegaciji. Mati Jones je veliko trpela v delavskih bojih in za premogarje je veliko pomenila. Ampak na konvenciji dne 3. in 4. julija Workers' Party z njo ni imela sreče in ne bo jo imeli niti Coolidge.

V svojem govoru pred izjalovljeno konvencijo v Chicagi je mati Jones govorila tako radikalno, da sta se celo Foster in Ruthenberg spogledovala. Zahtevala je ustanovitev mogočne delavske stranke, napadala unijske birokrate in navduševala delegate za edino pravo delo, karkoli to je.

Ampak ljudje se spreminjajo, mladi in stari.

Ogromna goba.

Blizu Bostona so našli ogromno gobo. Tehtala je 45 funtov, nje velikost pa je znašala 32x41 palcev. Razstavili so jo na ogled v Horticultural dvorani v Bostonu. Ime tej gobi je Berkeley's Pore Fungus. To pa nas spominja na staro in dobro svarilo: Varujte se strupenih gob! Sedaj v jeseni mnogi hodijo nabirat gobe in za te naj velja to svarilo, kajti nekatere vrste gob so zelo strupene. Edino zanesljivo pravilo je, pustiti pri miru vse vrste gob, za katere niste sigurni, DA SO DOBRE. isto pravilo pa velja tudi za zdravila: Ne kupujte, zdravil, za katera ne veste, da so dobra! Če trpite na slabem teku, slabi prebavi, plinih, glavobolih ali sličnih želodčnih neredih, kupite Trinerjevo zdravilno grenko vino, ker za to VESTE, da JE dobro. Ime tega zdravila ste prav gotovo že slišali. Nad 25 let že vživa Trinerjevo zdravilno grenko vino sloves kot izvrstna želodčna tonika. Če vam vaš lekarnar ali trgovec ne more postreči, pišite na Joseph Triner Company, Chicago, Ill.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27. se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in vsako četrto nedeljo ob 2:30 v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletariata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč."

6% IN VARNO **6% IN VARNO**

Zlati bondi na prvo vknjižbo za
na imenitnem prostoru ležečo
lastnino, na prodaj pri nas

MILLARD STATE BANK

3643-3645 WEST 26th STREET
At Millard Avenue
CHICAGO, ILL.

Oglejte si naše varnostne bančne shrambe,
največje na zapadni strani mesta.

BANČNE URE:

V ponedeljek in četrtek od 9. zjutraj do 8. zvečer;
v torek, sredo in petek od 9. zjutraj do 5. popoldne;
v soboto od 9. zjutraj do 3. popoldne.

Story & Clark Piano Co.

(Ustanovljena l. 1857)

315-317 S. WABASH AV., CHICAGO, ILL.

Slovenskim družinam v Chicagi v prijazno
naznanilo.

Samo za kratko dobo nudi stara in zanesljiva trgovina glasovirjev, godbo ljubečemu slovenskemu občinstvu v dober nakup svojo obilo zalogo le nekoliko rabljenih in novih glasovirjev in Player-pianos. CENE OD \$210 NAPREJ.

POGOJI: Pri nakupu
plačate ostalo na
\$10 lahke mesečne
obroke.

Zamenjavamo stare
glasovirje in fonografe pod zelo ugodnimi pogoji.

Izrežite ta kupon in ga pošljite na:

STORY & CLARK PIANO CO.,
315-317 So. Wabash Ave., Chicago, Ill.

Prosim pošljite mi popolne informacije o prodaji Vaših glasovirjev.

Moje ime je.....

Naslov

(Mr. John Pippan)

Lahko nam pišete slovensko. Naslov za pisma:
Mr. John Pippan, cf. Story & Clark Piano Co.,
315-317 So. Wabash Ave., Chicago, Ill.

FRANK MIVŠEK se priporoča rojakom
pri nabavi drv, preme-
ga, koksa in peska.
924 McAllister Ave. Phone 2726 Waukegan, Ill.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINCIC

324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepib svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriških, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav.
Za obilna naročila se toplo priporočam.

CENIK KJIG.

Nadaljevanje z 2. strani.

VITEZ IZ RDEČE HISE. (Aleksander Dumas star.), roman iz časov francoske revolucije, 504 strani, broširana 80c, vezana v platno	1.25	IGRE		MISELNI RAZVOJ EVROPSKEGA ČLOVEŠTVA. (Fran Drtna), vezana	2.04
VZORI IN BOJI, črtice, vezana ..	1.50	ANFISA, (Leonid Andrejev), broširana	0.50	MLEKARSTVO, s črticami e živinoreji s slikami	0.75
ZABAVNA KNJIŽNICA, zbirka povesti in črtic, broširana ..	0.65	BENESKI TRGOVEC, (Wm. Shakespeare), vezana	0.75	NALEZLJIVE BOLEZNI	0.35
ZADNJA PRAVDA, (J. S. Baar) roman, broširana ..	0.75	ČARLJEVA ŽENITEV-TRIJE ŽENINI, (F. S. Tauchar), dve šalo-igri, enodejanke, broširana ..	0.25	NARODNOGOSPODARSKI RSEJI	0.25
ZAJEDALCI (Ivan Molek), povest, 304 strani, vezana v platno ..	1.75	DNEVNIK, veseloigra v 2 dejanjih	0.30	NAS JEZIK, (Dr. J. Glenar), vezana ..	0.45
ZA SREČO, povest, broširana ..	0.45	GAUDEAMUS, komedija v 4 dej. ..	0.60	NAS SADAŠNJI USTAVNI PODOLOZAJ	0.75
ZAPISKI TINE GRAMONTOVE, (VI. Levstik), vezana ..	1.00	GOSPA Z MORJA, (Henrik Ibsen), igra v petih dejanjih, broširana ..	0.60	O KONSUMNIH DRUŠTVIH ..	0.10
ZLATARJEVO ZLATO, (Aug. Šenoa), zgodovinska povest iz XVI. stoletja, vezana ..	1.20	KASIJA, drama v 3 dejanjih ..	0.75	O KULTURNEM POMENU SLOVENSKE REFORMACIJE, (Dr. I. Prijatelj), broširana ..	0.40
ZMOTE IN KONEC GOSPODIÖNE PAVLE, (I. Zorec), broširana ..	0.40	JULIJ CAZAR, (Wm. Shakespeare), vezana ..	0.75	OSNUTEK SLOV. NAR. GOSPODARSTVA	0.50
ZVONARJEVA HČI, povest, broširana ..	0.65	MACBETH, (Wm. Shakespeare), vezana ..	0.75	POGLED V NOVI SVET	0.10
ŽENINI NASE KOPRNELE, (Rado Murnik), broširana ..	0.30	NAVAĐEN ČLOVEK, (Bran. Gj. Nušič), šala v treh dejanjih, broširana ..	0.35	POLITICNO ŽIVLJENJE SLOVENCEV, od 4. jan. 1797, do 6. jan. 1919 leta, (Dr. Dragotin Lončar), broširana 75c, vezana ..	1.00
SLOVENSKI PISATELJI:		NOČ NA HMELJNIKU, (Dr. I. Lah). Igra v treh dejanjih, broširana ..	0.35	POSTREZBA BOLNIKOM, s slikami ..	0.35
FRAN LEVSTIK, zbrani spisi, vezana ..	1.25	OTHELLO, (Wm. Shakespeare), vezana ..	0.75	PSIHICNE MOTNJE NA ALKOHOLSKI PODLAGI (Ivan Robida, vezana ..	1.15
FRAN ERJAVEC, zbrani spisi, vezana ..	2.00	ROMANTIČNE DUSE, (Ivan Cankar), drama v treh dejanjih, vezana ..	0.85	RASTLINSTVO NASIH ALP, (F. Seidl) ..	0.95
JOS. JURČIČ, zbrani spisi, I. zv., vezan ..	1.75	ROSSUM'S UNIVERSAL ROBOTS, drama s predigro v 3 dejanjih ..	0.50	RAZVOJ SOCIALIZMA od utopije do znanosti, (Friderik Engels, prevel M. Žagar) ..	0.35
II. zv. vezan ..	1.50	SEN KRESNE NOČI, (Wm. Shakespeare), vezana ..	0.75	REFORMACIJA IN SOC. BOJI SLOV. KMETOV, (Abditus) broširana ..	0.45
III. zv. vezan ..	1.50	UMETNIKOVA TRILOGIJA, (Alois Kraigher), tri enodejanke, broširana, 75c; vezana ..	1.00	SLOVENSKO-ANGLESKA SLOVNICA, izdala SNPJ, 364 strani, vezana v platno ..	2.00
IV. zv. vezan ..	1.25	ZNANSTVENE RAZPRAVE, POLITIČNI IN GOSPODARSKO SOCIALNI SPISI, UČNE IN DRUGE KNJIGE IN BROŠURE.		SMERNICE NOVBGA ŽIVLJENJA, (Dr. K. Ozvald), broširana ..	0.50
V. zv. vezan ..	1.00	ALI JE RELIGIJA PRENEHALA FUNKCIONIRATI? Debata ..	0.20	SEBSKA POETNICA, (J. T.) ..	0.50
VI. zv. vezan ..	1.00	ANGLESKO-SLOVENSKI BESEDNJAK. (Dr. J. F. Kern) ..	5.00	SPRETNJA KUCHARICA, broširana, \$1.00, vezana ..	1.25
		DEMOKRATIZEM IN ŽENSTVO, (Alojzija Štebi) ..	0.10	SVETOVNA VOJNA IN ODGOVORNOST SOCIALIZMA, E. K.), broširana ..	0.50
		GOSPODARSKA GEOGRAFIJA, (Dr. V. Sarabon), vezana ..	1.25	USTAVA, ruske socialistične fed. sovjetske republike ..	0.10
		JUGOSLAVIJA, (A. Melik), zemljepisni pregled ..	1.00	V NOVO DEŽELO, (E. K.) broširana ..	0.25
		KATOLISKA CERKEV IN SOCIALIZEM ..	0.25	ŠADRUŽNA PRODAJALNA ALI KONSUM ..	0.10
		KDO UNIČUJE PROIEVAJANJE V MALEM ..	0.20	ZAKON BIOGENEZIJE. (J. Howard Moore, prevel I. M.) ..	1.50
		KOMUNISTIČNI MANIFEST, (Karl Marks in Friderik Engels) ..	0.20	ZA STARO PRAVDO. (Fran Erjavec) ..	0.50
		KRATKA SEBSKA GRAMATIKA, (Dr. Josip Menecj) ..	0.25	ZBIRKA RUDARSKIH IN FUZINSKIH IZRAZOV, (J. Boslaj) ..	0.30
		KRATKA ZGODOVINA SLOVENCEV, HEVATOV IN SEBOV, (Matija Pirc) ..	0.40	ZGODOVINA SOCIALIZMA V SRBIJI (Fran Erjavec) ..	0.25